

NEBANKOVNE FINANCIJSKE INSTITUCIJE U PONUDI BANKOVNIH USLUGA

Botić, Silvio

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:707338>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-25**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET SPLIT

ZAVRŠNI RAD
**NEBANKOVNE FINANCIJSKE INSTITUCIJE U
PONUDI BANKOVNIH USLUGA**

MENTOR:

izv. prof. dr. sc. Roberto Ercegovic

STUDENT:

Silvio Botić, 4147537

Split, lipanj 2016.

Sažetak

Summary

1. UVOD	1
2. ŠTEDNE INSTITUCIJE	2
2.1. Tri kategorije štednih institucija	2
2.2. Povijest štednih organizacija	3
2.3. Povijest štedionica	5
2.4. Povijest kreditnih unija	7
2.5. Štedno-kreditne zadruge	8
3. OSIGURAVAJUĆA DRUŠTVA	10
3.1. Društva životnog osiguranja	10
3.2. Društva osiguranja imovine	12
3.3. Osiguravajuća društva u Republici Hrvatskoj	13
3.4. Vrste društava za osiguranje	15
3.5. Poslovanje društava za osiguranje	19
3.6. Nadzor nad poslovanjem društva za osiguranje	23
3.7. Primjer osiguravajućeg društva	24
4. FINACIJSKA DRUŠTVA	25
5. INVESTICIJSKA DRUŠTVA ODNOSNO FONDOVI	26
5.1. Investicijski fondovi i društva za upravljanje fondovima u Republici Hrvatskoj	27
5.2. Otvoreni i zatvoreni fond	29
5.3. Depozitna banka	30
5.4. Primjer investicijskih fondova	31
6. NEBANKOVNE FINACIJSKE INSTITUCIJE OD 2012. DO 2015. GODINE	32
7. ZAKLJUČAK	34
8. LITERATURA	35

Sažetak

Nebankarske financijske institucije pružaju posebne financijske usluge klijentima, kao što su zajmovi, leasing i hipoteke. U nebankarske financijske institucije pripadaju: štedne institucije, osiguravajuća društva, investicijski fondovi i financijske institucije. Štedne institucije danas uglavnom obavljaju usluge slične komercijalnim bankama. Naime, štedne institucije spadaju u posebnu skupinu jer pružaju važne usluge kreditiranja stambenih kredita i druge financijske usluge kućanstvima. Osiguravajuća društva je pravna osoba koja se bavi djelatnošću osiguranja. Djelatnost osiguranja su poslovi osiguranja, poslovi reosiguranja, kao i poslovi neposredno povezani sa poslovima osiguranja. Financijska društva, koja su vrlo značajna osnovnica najrazvijenijih financijskih sustava, vrlo često se nazivaju „robnim kućama“ potrošačkih kredita i kredita tvrtkama. Investicijski fondovi su institucionalni investitori registrirani kao kompanije, koji prikupljaju novčana sredstva široke javnosti, obično individualnih investitora, i plasiraju ih u dugoročne, ponekad i kratkoročne investicije.

Ključne riječi: osiguravajuća društva, investicijski fondovi, financijska društva, štedne institucije

Summary

Nonbanking financial institutions provide special financial services to clients, such as loans, leasing and mortgage. In the nonbanking financial institutions by: savings institutions, insurance companies, investment funds and financial institutions. Savings institutions today are providing services similar to commercial banks. Specifically, savings institutions belong to a special group because they provide important services lending home loans and other financial services to households. Insurance is a legal entity that deals with insurance business. The insurance industry are insurance operations, reinsurance, as well as the jobs directly related to insurance activities. Financial companies, which are very important baseline of most developed financial systems, often referred to as “supermarkets” of consumer credit and loan companies. Investment funds are institutional investors registered as a company, which collects funds the general public, usually individual investors, and placed them in the long term, sometimes short-term investments.

Key words: insurance companies, investment funds, finance companies, savings institutions

1. UVOD

Predmet ovog rada je nebankarske financijske institucije koje provode bankarske aktivnosti. Nebankarske financijske institucije od banaka se razliku po tome što ne obavljaju depozitno-kreditne poslove kao svoju osnovnu djelatnost, obavljaju ih za ograničeni segment tržišta (kao su primjerice štedno depozitne institucije), obavljaju samo jedan od tih poslova (kao na primjer odobravaju kredite) ili naprosto nisu odgovarajućim zakonima uvrštene u skupinu institucija koje se mogu nazvati banka.

Rad će se zasnivati u pet poglavlja, od toga će prvi objašnjavati pojam nebankarskih financijskih institucija te će se dati sustavan pregled rada. Drugi dio rada objašnjavati će štedne institucije. Štedne institucije danas uglavnom obavljaju usluge slične komercijalnim bankama. Naime, štedne institucije spadaju u posebnu skupinu jer pružaju važne usluge kreditiranja stambenih kredita i druge financijske usluge kućanstvima.

Treći dio rada obrađivati će osiguravajuća društva. Osiguravajuća društva su financijske institucije koje prikupljaju štednju, uglavnom, pojedinaca i porodica, a zatim najvećim dijelom daju dugoročne zajmove ili ulažu u dugoročne vrijednosne papire na tržištu kapitala, su društva životnog osiguranja i društva osiguranja imovine. Njihova je glavna funkcija zaštita od različitih rizika.

Četvrto poglavlje rada obrađivat će pojam financijskih društava. Financijska društva, koja su vrlo značajna osnovnica najrazvijenijih financijskih sustava, vrlo često se nazivaju „robnim kućama“ potrošačkih kredita i kredita tvrtkama.

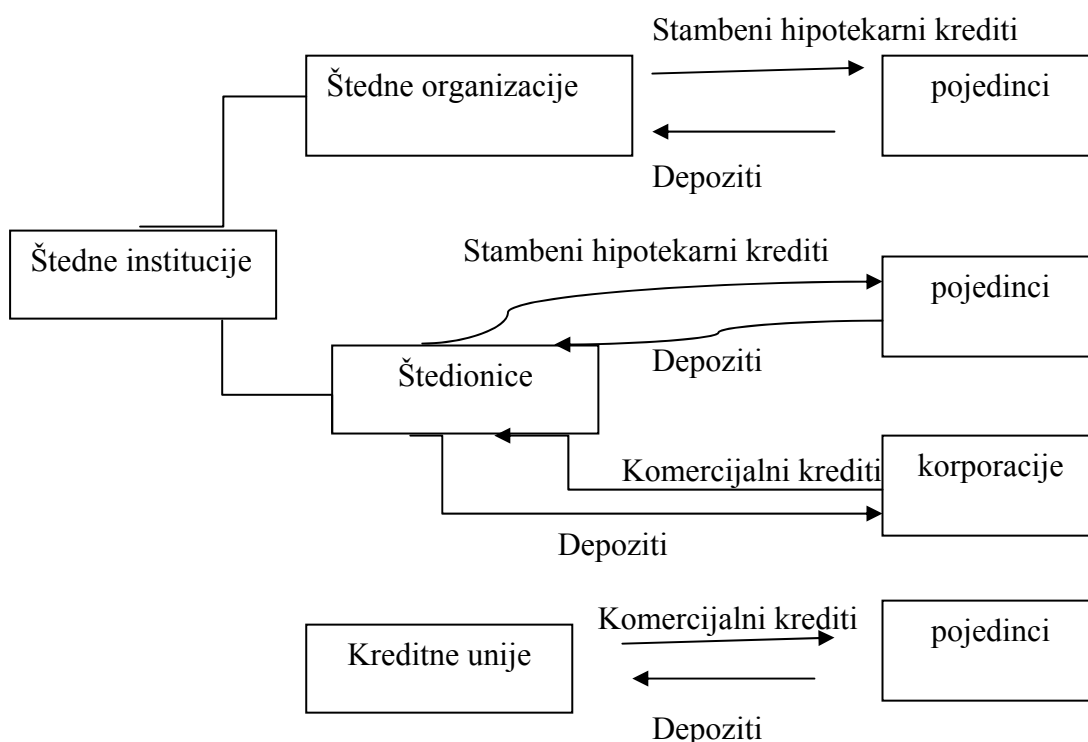
Peto poglavlje će obrađivati pojam investicijskih društava, odnosno fondova. Investicijski fondovi su institucionalni investitori registrirani kao kompanije, koji prikupljaju novčana sredstva široke javnosti, obično individualnih investitora, i plasiraju ih u dugoročne, ponekad i kratkoročne investicije.

2. ŠTEDNE INSTITUCIJE

2.1. Tri kategorije štednih institucija

Štedne institucije obuhvaćaju tri različite skupine finansijskih institucija: štedne organizacije, štedionice i kreditne unije. Štedne institucije su nastale početkom 1800-ih kao odgovor na usredotočenost komercijalnih banaka na servisiranje potreba poslovnih (trgovačkih) poduzeća umjesto potreba pojedinaca koji su željeli posuditi novce da bi mogli kupiti kuću. Tako su prve štedne institucije prikupljale pojedinačnu uštedevinu i ulagale uglavnom u hipotekarne kredite i druge vrijednosne papire. Premda današnje štedne institucije uglavnom obavljaju usluge slične komercijalnim bankama, i dalje spadaju u posebnu skupinu jer pružaju važne usluga kreditiranja stambenih kredita i druge finansijske usluge kućanstvima. Slika 1. ilustrira ključne razlike u aktivima između tri tipa štednih institucija. Povijesno gledano, štedne organizacije su se usredotočile primarno na stambene kredite, dok su štedionice poslovale s diversificiranim institucijama, s velikom koncentracijom aktive stambenih kredita, ali i komercijalnim kreditima, korporativnim obveznicama i korporativnim dionicama.

Slika 1. Glavne usluge različitih tipova štednih institucija

Izvor: Novak, B.: Finansijska tržišta + institucije, Osijek, Mate, 1999.

2.2. Povijest štednih organizacija

Djelatnost štednih organizacija cvjetala je tijekom većeg dijela 20. stoljeća. Štedne organizacije povijesno su se nazivale organizacije za štednju i kredit (S&L). Međutim, 1980-ih su se u Sjedinjenim Američkim Državama pojavile štedionice s federalnom dozvolom. Te su institucije imale iste regulatore i odredbe kao i tradicionalne štednje i krediti. Zajedno čine štedne organizacije. Te specijalizirane institucije izdavale su dugoročne stambene kredite obično osigurane kratkoročnim depozitom malog štediša. Ta se strategija pokazala uspješnom u velikoj mjeri zbog politike izgladivanja i usmjeravanja kamatnih stopa koju su provodile Federalne rezerve, posebno u razdoblju nakon Drugog svjetskog rata do kraja 1970-ih, i općenito stabilne uzlazne krivulje prinosa ili ročne strukture kamatnih stopa. Tijekom pojedinih razdoblja, primjerice početkom 1960-ih, krivulja prinosa značila je da kamatne stope na 30-godišnju stambenu hipotekarnu aktivu štednih organizacija premašuju stope plaćene na kratkoročnu depozitnu pasivu. Štoviše, nije bilo značajnih udara na kamatne stope zbog politike izgladivanja kamatnih stopa i činjenice da je svjetska ekonomija bila daleko manje integrirana od današnje (Novak, 1999.).

Na kraju 1970-ih bilo je nešto malo manje od 4.000 štednih organizacija s približnim iznosom aktive od 0,6 milijardi dolara. No međutim, u razdoblju od listopada 1979. do listopada 1982. Federalne rezerve su radikalno promijenile strategiju monetarne politike ciljanjem bankovnih rezervi umjesto kamatnih stopa, u pokušaju smanjenja osnovne stope inflacije. Restriktivna monetarna politika Federalnih rezervi dovela je do dramatičnog i iznenadnog porasta kamatnih stopa, a stope na trezorske zapise i bankovne certifikate o depozitu su narasle i 16%. To povećanje kratkoročnih stopa i troškova sredstava imalo je dvije posljedice. Prvo, mnoge su se štedne organizacije suočile s negativnim kamatnim rasponom ili neto kamatnom maržom (kamatni prihod umanjen za kamatni trošak podijeljen s kamatonosnom aktivnom) u financiranju većine dugoročnih stambenih kredita s fiksnom stopom u svojim portfeljima. Primjerice, 12% 30-godišnjih hipotekarnih kredita se moralo financirati 15-postotnim 3-mjesečnim certifikatom o depozitu. Drugo, morali su plaćati konkurentnije kamatne stopa na depozite radi sprečavanja disintermedijacije i ponovno ulaganje tih fondova na račune uzajamnog investicijskog fonda tržišta novca. Njihova sposobnost da to i učine bila je ograničena odredbom Federalnih rezervi, ograničenjem kamata na male depozite, koja je ograničila (iako u manjoj mjeri štednim institucijama nego komercijalnim bankama) kamatne stope koje su štedne organizacije mogle plaćati na tradicionalne štedne knjižice i maloprodajne ročne depozite malih štediša.

Upravo stoga su mnogi mali depozitori, posebno oni sofisticiraniji, povukli svoja sredstva s depozitnih računa u štednim organizacijama (koje su zbog Regulation Q plaćale manje od tržišnih kamatnih stopa) i investirali izravno u neregulirane račune uzajamnih investicijskih fondova na tržištu novca (gdje su mogli zaraditi tržišne kamate).

Djelomično radi prevladavanja loših posljedica povišenih kamatnih stopa i disintermedijacije štednih organizacija, Kongres je početkom 1980. donio dva velika zakona revidirajući dopušteni raspon aktivnosti štednih organizacija: Zakon o deregulaciji depozitnih institucija i kontroli novca (DIDMCA) 1980. i Zakon o Gam-St. Germain depozitnim institucijama (GSGDIA) 1982; njima su se proširile ovlasti štednih institucija u pogledu uzimanja depozita i investiranja aktive. Što se pasive tiče, štednim institucijama je bilo dopušteno ponuditi transakcijske račune koji nose kamate, nazvane NOW računi te izdavanje više pasive osjetljive na stope kao što su depozitni računi tržišta novca (MMDA), radi ograničenja disintermedijacije i konkuriranja uzajamnim investicijskim fondovima. Na strani aktive u bilanci mogli su ponuditi promjenjive ili prilagodljive stope na hipotekarne kredite i, u ograničenoj mjeri, razviti komercijalne kredite i potrošačke kredite za nekretnine. Za mnoge su štedne organizacije nove ovlasti stvorile sigurnije i diversificiranije institucije (Saunders, 2006.).

Međutim, za malu, ali značajnu skupinu, čija su zarada i kapital dioničara narušeni u tradicionalnom poslovanju aktivnom i pasivom, nova regulacija je značila mogućnost preuzimanja više rizika na strani aktive što bi, u slučaju isplate, moglo investiciju vratiti u profitabilnost. Sredinom 1980-tih međutim cijene nekretnina i zemljišta u Teksasu i na jugozapadu su kolabirale. Nakon toga je uslijedio ekonomski pad u sjeveroistočnim i zapadnim državama Sjedinjenih Američkih Država. Mnogi posuđivači nisu isplatili hipotekarne kredite koje su odobrile štedne organizacije u tim područjima. Drugim riječima, rizik koju su mnoge od tih institucija preuzele nije se isplatio. Takvo ponašanje pri preuzimanju rizika bilo je naglašeno politikama federalnog osiguravatelja depozita štednih organizacija, FSLIC-a. FSLIC je odlučio da neće zatvoriti ekonomski nesolventne štedne organizacije bez kapitala (politika blagonaklonosti regulatora) i da će zadržati procjenu premije osiguranja depozita bez obzira na rizik koji je institucija preuzela. Rezultat je bila alarmantna brojka (1.248) propalih štednih organizacija u razdoblju od 1982. do 1992. (vrhunac je bio 316 u 1989.), zajedno s brzim padom rasta aktive u tom sektoru (Leko, 2004).

Godine 1980. velik broj stečajeva štednih organizacija iscrpio je resurse FSLIC-a do te mjere da je 1989. bio potpuno nesolventan. Primjerice, između 1980. i 1988. propalo je 514 štedionica, po procijenjenom trošku od 42,3 milijuna dolara. Štoviše, kao rezultat zatvaranja loših štednih organizacija i jačanja obveznog kapitala, taj je sektor danas značajno manji u pogledu brojnosti i veličine aktive. Točnije, broj štednih organizacija se smanjio s 2.600 1989, na 1.176 2001 (za 55%), a aktiva se smanjila s 1,2 bilijuna dolara na 906 milijardi dolara (za 24%) tijekom istog razdoblja.

2.3. Povijest štedionica

Štedionice su tradicionalno osnivane kao uzajamne organizacije u državama koje su dopuštale takve organizacije. Te države su uglavnom bile ograničene na istočnu obalu, primjerice države New York, New Jersey i New England. Rezultat je bio da štedionice (za razliku od štednih organizacija) 1980-ih nisu bile pogođene usponima i padovima gospodarstva utemeljenog na nafti kao Teksas i jugozapadne države. Međutim, za ovu skupinu veliki su problemi bili povezani s padom vrijednosti nekretnina u New Englandu 1990./1991. Također se može reći da su štedne banke osnovali filantropi u Škotskoj i Engleskoj kako bi kod siromašnih potaknuli štednju. Osnivači ovakvih institucija često su nudili subvencije koje su institucijama omogućavale isplatu kamata većih od trenutno prevladavajućih na tržištu. Zbog specifične klijentele, štedne banke su bile veoma konzervativne pri upravljanju njihovim sredstvima te su većinu pohranjivali u poslovne banke. Prve štedne banke u Sjedinjenim državama odobrio je Kongres te su osnovane na sjeveroistoku zemlje 1816. godine. One su uskoro izgubile karakteristike institucija namijenjenih isključivo siromašnima te postale veoma popularne među pripadnicima srednje klase koji su kod njih željeli pohraniti višak svog novca (Mishkin, 2005.).

Štedionice su u početku bile organizirane kao zadružne banke, što znači da su štediše bili vlasnici tvrtke. Ovaj oblik vlasništva je doveo do konzervativnih investicijskih stavova koji su spriječili propast mnogih zadružnih štednih banaka tijekom recesije, krajem devetnaestog stoljeća ili u doba velike svjetske krize 1930-ih. Štoviše, u razdoblju od 1930. do 1937. godine depoziti u zadružnim štedionicama su bili u porastu, dok su se depoziti kod poslovnih banaka smanjivali. Nakon Drugog svjetskog rata, štedionice su hipotekarno kreditiranje pretvorile u svoje primarno poslovanje, što ih je učinilo veoma sličnim štedno-kreditnim zadrugama. Doista, mnoge štedne institucije koje su završile u stečaju bile su tipa

štedionica, a ne štedne organizacije. Upravo su stoga štedionice, kao i štedne organizacije, smanjile svoj broj i veličinu. U prosincu 2001. 357 štedionica imalo je 393 milijardi dolara aktive: 248 milijardi dobara njihovog depozita osigurao je FDIC u okviru BIF-a (Fonda za osiguranje banaka). FDIC osiguranje u okviru BIF-a samo je jedna od karakteristika koja razlikuje štedionice od štednih organizacija, čiji su depoziti osigurani FDIC-om u okviru SAIF-a (Fonda za osiguranje štednih organizacija).

Zadružno ili kooperativno vlasništvo znači da nema izdavanja ili prodaje dionica banke; štediše posjeduju udjel u banci proporcionalan svom depozitu. Danas postoji 815 zadružnih štedionica koje posluju u 17 saveznih država, a njihova je koncentracija najveća na istočnoj obali Sjedinjenih Američkih Država. Većina ima dozvolu za rad pojedine savezne države jer su savezne vlasti započele s odobravanjem rada štedionicama tek 1978. godine. Budući da su dozvole za rad dobile od pojedine savezne države, za njihovo reguliranje i nadzor nadležne su i pojedine države i savezne vlasti (Klačmer, 2009.).

Ovakav zadružni oblik vlasništva ima svoje prednosti kao i svoje mane. S jedne strane, budući da kapital dolazi od štediša, na raspolaganju im je više kapitala jer depoziti predstavljaju temeljni kapital. To rezultira većom sigurnošću jer zadružne štedne banke imaju puno manje obveza nego druge bankarske organizacije. S druge pak strane, zadružni oblik vlasništva naglašava problem principala i zastupnika, koji se pojavljuje u raznim tvrtkama. U korporacijama direktore zapošljava upravni odbor koji su imenovali dioničari. Budući da većina dioničara ne posjeduje vrlo velike udjele u tvrtki, dođe li do neslaganja s upravom čini se pametnije prodati svoje dionice, nego pokušati mijenjati upravljačku politiku. Taj problem postoji i kod zajedničkog vlasništva. Većina štediša nema dovoljno velike udjele u tvrtki da bi im se isplatilo budno promatrati svaki potez uprave.

Korporacije, međutim, posjeduju alternativne metode usuglašavanja ciljeva uprave s ciljevima dioničara. Na primjer članovima se uprave može ponuditi udio u tvrtki ili dioničke opcije mogu biti dio njihovog platnog paketa. Ako ne posluju učinkovito, članovi uprave se susreću sa stalnom prijetnjom da ih preuzme neka druga tvrtka. No, te metode ne postoje kod zajedničkih oblika vlasništva, što kao posljedicu ima manju kontrolu nad radom uprave.

Prednost zadružnog oblika vlasništva je u tome što su uprave manje sklone preuzimanju rizika, nego što je to slučaj kod drugih oblika korporativnog uređenja. Razlog je što članovi uprave uzajamnih štednih banaka ništa ne dobivaju ako im tvrtka posluje dobro jer ne posjeduju udio u tvrtki. Međutim, propadne li tvrtka oni sve gube. Ova motivacijska struktura sviđa se ulagačima nesklonim riziku, bez obzira što je njegova važnost umanjena kad vlada garantira sigurnost uloga (Novak, 1999)

2.4. Povijest kreditnih unija

Kreditne unije (CU) su neprofitne depozitne institucije uzajamno osigurane i u vlasništvu svojih članova (depozitora). Kreditne unije su prvi put osnovane u Sjedinjenim Američkim Državama početkom 1900. kao organizacija za samopomoć namijenjene uklanjanju raširenog stanovništva. Prve kreditne unije bile su organizirane na jugoistoku, prvo u Massachusettsu. Članovi su plaćali ulaznu naknadu i udruživali sredstva za kupnju najmanje jedne depozitarne dionice. Od članova se očekivalo da polažu svoju uštedevinu u kreditnu uniju, a ta su sredstva davana u kredit samo drugim članovima.

To ograničenje potrošačke baze kreditnih unija se nastavlja i danas kad kreditnim unijama, za razliku od komercijalnih banaka i štednih institucija, nije dopušteno odobriti kredite za opću javnost. Umjesto toga, organiziranjem u kreditnu uniju od članova se zahtjeva zajednička profesija (npr. kreditna unija policije), udruženje (npr. kreditne unije sveučilišta) ili da pokrivaju dobro definirano susjedstvo, zajednicu ili ruralno područje. No međutim, kreditne unije mogu imati više skupina različite vrste članstva. Svaka kreditna unija odlučuje o zahtjevima povezanosti (tj. koje će skupine usluživati) uz odobrenje nadležnog regulatora. Da bi se pridružili kreditnim unijama, pojedinci moraju biti članovi odobrenih skupina.

Primarni cilj kreditnih unija je zadovoljenje depozitnih potreba i potreba za kreditima članova. Depoziti članova kreditne unije (nazvane dionice, predstavljaju vlasnički udio u kreditnoj uniji) koriste se za kredite drugim članovima koji trebaju sredstva. Zarada od tih kredita se koristi za plaćanje kamata na depozite članova. S obzirom da kreditne unije nisu profitne organizacije, njihova zarada se ne oporezuje. Taj status neplaćanja poreza omogućava kreditnim unijama ponudu viših stopa na depozite i zaračunavanje nižih stopa na neke tipove kredita u usporedbi s bankama i štednim institucijama, zarada kojih je oporeziva (Mishkin, 2005.).

Kreditne unije su najbrojnije institucije segmenta depozitnih institucija u sektoru financijskih institucija. Štoviše, kreditne unije su manje pogođene krizom koja je pogodila komercijalne banke i štedne institucije 1980. Glavni razlog tome je što više od 40% njihove aktive u obliku malih potrošačkih kredita, često u iznosima manjim od 10.000 dolara, koji se financiraju većinom depozitima članova. Ta kombinacija relativnog poklapanja kreditnog rizika i dospijea u portfeljima aktive i pasive čini kreditne unije manje izloženima kreditnom riziku i riziku promjene kamatne stope od komercijalnih banaka i štednih institucija.

Kreditne unije, osim toga, drže velike iznose vladinih vrijednosnih papira (gotovo 20% njihove aktive) i relativno mali iznos stambenih kredita. Kreditne aktivnosti kreditne unije financiraju većinom iz depozita svojih gotovo 80 milijuna članova.

Nacionalni sustav kreditnih unija se sastoji od tri različita dijela: gornjeg dijela – na nacionalnoj razini (Središnja kreditna unija SAD-a); središnjeg dijela – na državnoj i regionalnoj razini (korporativne kreditne unije); i donjeg dijela – na lokalnoj razini (kreditne unije). Korporativne kreditne unije su financijske institucije u kooperativnom vlasništvu članova kreditne unije.

2.5. Štedno-kreditne zadruge

Štedno-kreditne zadruge su u razvijenim tržišnim privredama vrlo značajne u prikupljanju ušteda velikog broja pojedinačnih štediša, te njihovom plasmanu kao kredit prije svega pojedincima i domaćinstvima. Kod ovih bi institucija trebao biti naglasak na davanju dugoročnih kredita. Ove institucije u Republici Hrvatskoj još uvijek nemaju svoje pravo mjesto jer je zakonska regulativa (NN 47/08) za njihovo poslovanje donesena tek 1998. godine.

Štedno-kreditna zadruga je financijska institucija zadrugara u čijem poslovanju sudjeluju svaki zadrugar prema načelu uzajamne pomoći. Štedno-kreditnu zadrugu može osnovati najmanje trideset poslovno sposobnih fizičkih osoba – obrtnika i drugih fizičkih osoba koje samostalnim radom obavljaju dopuštenu djelatnost, trgovaca pojedinaca, poljoprivrednika i građana te zadruga i organizacija u koje su se udružile zadruge. Svojstvo zadrugara se stječe sudjelovanjem u osnivanju štedno-kreditne zadruge ili pristupanjem toj zadruzi, tako da osoba dađe izjavu o usvajanju statuta štedno-kreditne zadruge i u nju unese zadružni udio. Svaki zadrugar prilikom osnivanja štedno-kreditne zadruge, ili učlanjenja u takvu zadrugu, mora u nju unijeti propisani zadružni udio, ali može unijeti i više udjela nego što je propisano statutom (Leko, 2004.).

Visina zadružnog udjela te njegovo povećanje, smanjenje, ukamaćivanje i povlačenje određuje se statutom štedno-kreditne zadruge. Zadrugari su ravnopravni neovisno o broju zadružnih udjela koje posjeduju.

Štedno-kreditna zadruga se osniva na osnivačkoj skupštini koja donosi statut štedno-kreditne zadruge. Osnivačka skupština imenuje upravitelja i članove nadzornog odbora zadruge. Osnivačka skupština donosi odluke većinom glasova svih osnivača, od kojih svaki osnivač ima jedan glas neovisno o broju zadružnih udjela.

Štedno-kreditna zadruga može obavljati sljedeće poslove:

- prikupljati štedne uloge i sve druge vrste depozita u domaćoj valuti od zadrugara;
- voditi žiro-račune i tekuće račune zadrugara;
- obavljati platni promet u zemlji za zadrugare;
- odobravati kredite zadrugarima (Leko, 2004.).

Za obavljanje ovih poslova potrebno je odobrenje za rad, koje daje Ministarstvo financija uz mišljenje Hrvatske narodne banke. Ministarstvo financija je obvezno u roku od 60 dana od dana podnošenja zahtjeva izdati odobrenje za rad štedno-kreditnoj zadruzi ako za to ispunjava propisane uvjete.

Ministarstvo financija može odobrenje za rad oduzeti štedno-kreditnoj zadruzi u sljedećim slučajevima:

1. ako štedno-kreditna zadruga ne započne s radom u roku od šest mjeseci od dana primitka odobrenja za rad;
2. ako je odobrenje za rad štedno-kreditnoj zadruzi dalo na temelju neistinitih podataka;
3. ako štedno-kreditna zadruga, unatoč pisanom upozorenju Ministarstva financija, u svome radu pristupa suprotno zakonskim propisima (Leko, 2004.).

Tijela štedno-kreditne zadruge jesu skupština, nadzorni odbor i upravitelj. Najviše tijelo štedno-kreditne zadruge jest skupština koja se sastaje najmanje jedanput godišnje. Skupštinu zadruge čine svi zadrugari ili njihovi izabrani predstavnici. Skupština odlučuje većinom glasa prisutnih zadrugara ili njihovih predstavnika. Nadzorni odbor mora imati najmanje tri člana, izabrana iz redova zadrugara, a statutom se može odrediti i veći broj članova nadzornog odbora, koji mora biti neparan. Upravitelj vodi poslove štedno-kreditne zadruge, zastupa je i predstavlja te obavlja druge poslove koji su mu određeni ovim Zakonom, statutom ili drugim njezinim aktom.

Štedno-kreditna zadruga je obvezna poslovati prema načelu likvidnosti i sigurnosti. Radi pokrića rizika iz poslovanja, štedno-kreditna udruga je obvezna osnovati sredstva pričuve. Sredstva pričuve štedno-kreditnih zadruga se koriste za otpis nenaplaćenih potraživanja, za pokriće gubitaka koji proizlaze iz poslovanja štedno-kreditne zadruge i drugih rizika. Visinu i način osnivanja sredstava pričuve propisuje Ministar financija. Za štedne ulog i sredstva na tekućem računu u štedno-kreditnoj zadruzi jamče zadrugari svojim udjelom.

Štedno-kreditne zadruge se mogu uvrstiti u savez štedno-kreditnih zadruga. Savezom štedno-kreditnih zadruga upravljaju članice na način utvrđenom statutom Saveza.

3. OSIGURAVAJUĆA DRUŠTVA

Financijske institucije koje prikupljaju štednju, uglavnom, pojedinaca i porodica, a zatim najvećim dijelom daju dugoročne zajmove ili ulažu u dugoročne vrijednosne papire na tržištu kapitala, su društva životnog osiguranja i društva osiguranja imovine. No njihova je glavna funkcija zaštita od različitih rizika.

3.1. Društva životnog osiguranja

Društva koja se bave životnim osiguranjem imaju dugu povijest u zemljama razvijene tržišne privrede. Ova društva svojim klijentima nude zaštitu od rizika gubitka dohotka koji proizlazi iz nastupanja smrti, invalidnosti ili kod umirovljenja. Vlasnici polica osiguranja dobivaju zaštitu od rizika, a za uzvrat plaćaju premije osiguranja koje moraju biti dovoljno visoke da bi pokrile procijenjene zahtjeve za naknadama, operativne troškove i ciljnu profitnu maržu osiguravajućeg društva. Dodatna sredstva osiguravajuća društva osiguravaju investicijama u obveznice, dionice, hipotekarne kredite i drugu imovinu koja dozvoljavaju zakonska ograničenja. Glavne vrste polica osiguranja koje prodaju društva životnog osiguranja su:

- Obično ili puno životno osiguranje – osiguranje pokriva cijeli životni vijek vlasnika police čiji će određeni korisnici biti isplaćeni kada vlasnik police umre. Premije se plaćaju tijekom života vlasnika police ili u ograničenom vremenskom razdoblju i čine gotovinu koja može biti dana kao zajam vlasnika police.
- Termansko životno osiguranje – osiguranje pokriva određeni broj godina tako da korisnici vlasnika police primaju naknadu, samo ako smrt nastupi unutar razdoblja koje je pokriveno policom.
- Zakladna polica – isplata se može izvršiti živom vlasniku police nekog unaprijed određenog datuma ili vlasnikovim korisnicima, ako smrt nastupi prije datuma navedenog u polici. Uplate premije čine gotovinsku vrijednost za vlasnika police kao i kod punog životnog osiguranja.
- Skupno životno osiguranje – glavna polica osiguranja pokriva skupinu ljudi (obično svi koji rade za istog poslodavca ili članove iste organizacije) i prodaju se normalno bez potrebnog zdravstvenog pregleda.

- Industrijsko životno osiguranje – polica životnog osiguranja male vrijednosti kod kojih se uplata prikuplja mjesečno ili tjedno u mjestu stanovanja osiguranika.
- Univerzalno životno osiguranje – oblik osiguranja kod kojeg se iznos i vrijeme uplata može mijenjati po volji vlasnika police da bi se povećala ili smanjila prava temeljem police. Ove police uključuju štednju s promjenjivom stopom povrata.
- Varijabilno životno osiguranje – osiguranje kod kojeg koristi variraju u visini ovisno o vrijednosti imovine koja je stavljena u zalog za ugovor o polici.
- Prilagodljivo životno osiguranje – fleksibilni oblik životnog osiguranja koji omogućuje vlasniku police da mijenja neke uvjete ugovora o polici, vremensko razdoblje pokriveno policom ili nominalnu vrijednost police.
- Kreditno životno osiguranje – vrsta terminskog ugovora o osiguranju založenog za osiguranje plaćanja zajma ili drugog oblika zaduživanja u slučaju da zajmoprimac umre prije nego što isplati dug (Klačmer, 2009.).

Posao osiguranja se temelji na zakonu velikih brojeva. Ovaj matematički pristup kaže da rizik koji nije predvidiv za jednu osobu može biti točno predviđen za dovoljno veliku skupinu ljudi sličnih karakteristika. Ni jedno osiguravajuće društvo ne može točno predvidjeti kada će neka osoba umrijeti, ali su zato procjene ukupnog broja vlasnika polica koji će umrijeti tijekom neke godine prilično točne.

Društva životnog osiguranja danas osiguravaju vlasnike polica od tri osnovna rizika, a to su: prerane smrti, rizika da se živi predugo i nadživi neku akumuliranu imovinu, te ozbiljne bolesti ili nesreće. Mnoge police kombiniraju financijsku zaštitu za slučaj smrti, invalidnosti i umirovljenja uz planove štednje koje pomažu vlasniku police da se pripremi za neku buduću važnu financijsku potrebu, kakva je kupovina kuće ili pokriće troškova studija. U stvarnosti se većina odšteta isplaćuje živućim vlasnicima police koji primaju rentu, isplatu invalidnosti i druge isplate za osiguranje zdravlja.

Društva koja se bave životnim osiguranjem investiraju najveći dio svojih sredstava u dugoročne vrijednosne papire, odnosno dionice, obveznice i hipoteke, čime pomažu da se financiraju realne kapitalne investicijske tvrtki i države. Ona namjenjuju svoja sredstva za dugoročna ulaganja zbog visoke predvidivosti svojih gotovinskih ulaza i izlaza. Ova predvidivost normalno omogućuje društvima životnog osiguranja da prihvate značajan rizik vrijednosnica koje kupuju. Međutim, zakon i tradicija zahtijevaju da se životna osiguranja ponašao kao „oprezan čovjek“ (Saunders, 2006.).

Ova ograničenja postoje kako bi se osiguralo da na raspolaganju postoji dovoljno sredstava kako bi se moglo udovoljiti svim opravdanim zahtjevima vlasnika polica u trenutku kada ta prava dospijevaju. Društva životnog osiguranja teže sigurnosti prihoda i sigurnosti glavnice kod investiranja. Većina vrijednosnica, koje oni kupuju, moraju biti u najvišim kategorijama kreditnog rejtinga. Nadalje, životna osiguranja slijede strategiju „kupi i drži“ i ponašaju se kao dugoročni vlasnici vrijednosnica, odnosno ne mijenjaju brzo svoj portfelj vrijednosnih papira. Ovakav pristup u investiranju smanjuje rizik fluktuacije dohotka i izbjegava potrebu prognoze kretanja kamatnih stopa. Međutim, u zadnjim godinama neka društva životnog osiguranja postaju aktivniji trgovci na tržištu vrijednosnica. Budući da daju naglasak na rezultat umjesto na trajnost u investiranju, veća osiguravajuća društva pažljivije prate rezultate svojih investicijskih portfelja, prodajući i reinvestirajući u vrijednosnice koje daju veće prinose kada se pojave takve mogućnosti. Budući da ova nova investicijska strategija stvara dodatni rizik, neka veća društva trguju i s financijskim „fjučers“ ugovorima, te pažljivo usklađuju dospijeca imovine i obveza da bi se zaštitili od promjene kamatnih stopa

3.2. Društva osiguranja imovine

Osiguratelji od mogućih šteta na imovini nude zaštitu od požara, krađe, nevremena, potresa, nemara i drugih događaja koji rezultiraju u povređivanju ljudi ili štete na imovini. Raspon rizika kod ovih društava je toliko širok da ih se često naziva osiguravajućim „robnim kućama“. Osim tradicionalnih linija osiguranja (automobila, požara, potresa, pomorsko, osobne odgovornosti, imovinska) mnoga od ovih osiguranja su se uključila u poslove osiguranja zdravlja i medicinska osiguranja sučeljavajući se s društvima životnog osiguranja.

Osiguranje od imovinskih šteta se brzo razvija zbog učinka inflacije, rasta kriminala, te rasta broja tužbi zbog odgovornosti za proizvode ili zanemarivanja profesionalnih obveza. Osiguranja od imovinskih šteta je rizičnije od životnog osiguranja. Potraživanja vlasnika polica osiguranja proizlazi iz uzorka kakvi su kriminal, vatra, vremenske nepogode, osobni nemiri i slično, što je manje predvidivo od rizika smrti.

Nadalje, inflacija ima potencijalni utjecaj na troškove imovine i usluga za koje se plaćaju ovi oblici osiguranja. Osnovne promjene u rizicima najznačajnijih programa osiguranja stvaraju probleme u provođenju prava vlasnika polica i utvrđivanju visine police. Društva osiguranja imovine najveći dio svojih sredstava investiraju u državne obveznice i obične dionice (Novak, 1999.).

3.3. Osiguravajuća društva u Republici Hrvatskoj

Uvjeti i način obavljanja poslova u društvima koja se bave osiguranjem imovine i osoba te nadzor nad njihovim poslovanjem uređuje se u Republici Hrvatskoj Zakonom o osiguranju (NN 30/15). Poslovi osiguranja su:

- skupljanje i ispunjavanje ugovora o osiguranju imovine i osoba i ugovora o reosiguranju;
- poslovi u provedbi mjera za sprječavanje i smanjenje rizika koji ugrožavaju osiguranu imovinu i osobe i mjere za sprječavanje i posredovanje u ugovaranju osiguranja;
- posredovanje u ugovaranju osiguranja;
- zastupanje u osiguranju;
- snimanje rizika;
- snimanje i procjena šteta;
- prodaja ostataka osiguranih uništenih stvari;
- pružanje pravne pomoći i drugih intelektualnih i tehničkih usluga u svezi s poslovima osiguranja (Novak, 1999.).

Ove poslove obavljaju pravne i fizičke osobe za društvo za osiguranje ili za osiguranika na temelju ugovora.

Poslove osiguranja obavljaju društva za osiguranje:

- dioničko društvo za osiguranje;
- društvo za uzajamno osiguranje;
- vlastito društvo za osiguranje, i
- javno društvo za osiguranje (Novak, 1999.).

Društvo za osiguranje može obavljati poslove životnih i neživotnih osiguranja, odnosno reosiguranja. Poslovi se životnih osiguranja razvrstavaju na osiguranja života i rentna osiguranja. Poslovi se neživotnih osiguranja razvrstavaju na ove skupine osiguranja:

- osiguranje od nezgode, zdravstveno osiguranje, osiguranje cestovnih vozila;
- kasko, osiguranje tračnih vozila;
- kasko, osiguranje cestovnih vozila;
- kasko, osiguranje zdravstveno osiguranje;
- kasko, osiguranje zračnih letjelica;
- kasko, osiguranje pomorskog, riječkog i jezerskog kaska
- osiguranje robe u prijevozu;

- osiguranje imovine od požara i nekih drugih opasnosti;
- ostala osiguranja imovine;
- osiguranje od automobilske odgovornosti;
- osiguranje od odgovornosti u zračnom prometu;
- osiguranje od odgovornosti brodara, ostala osiguranja odgovornosti;
- osiguranje kredita;
- osiguranje jamstva;
- osiguranje različitih financijskih gubitaka;
- osiguranje pravne zaštite;
- osiguranje turističkih usluga (Novak, 1999.).

Društvo za osiguranje može obavljati poslovne jedne ili više vrsta osiguranja odnosno reosiguranja. Vlastito društvo za osiguranje i društvo za uzajamno osiguranje ne mogu obavljati poslove reosiguranja.

Osiguranje imovine i osoba je dobrovoljno, a iznimno se zakonom mogu propisati slučajevi kada je osiguranje obvezno. Po Zakonu o osiguranju (NN 30/15) obvezno se osiguravaju:

1. putnici u javnom prometu od posljedica nesretnog slučaja,
2. vlasnici, odnosno korisnici motornih vozila od odgovornosti za štete počinjene trećim osobama;
3. vlasnici, odnosno korisnici zrakoplova od odgovornosti za štete počinjene trećim osobama;
4. vlasnici, odnosno korisnici brodica na motorni pogon od odgovornosti za štete počinjene trećim osobama (Novak, 1999.).

Društvo za osiguranje je dužno poslovati po ekonomskim načelima i pravilima struke osiguranja i aktuarske struke, pridržavati se dobrih poslovnih običaja i poslovnog morala pri obavljanju poslova osiguranja.

Društvo za osiguranje je obvezno višak rizika koji prelazi njegovu sposobnost snošenja rizika za vlastiti račun podmiriti reosiguranjem kod društva koja obavljaju poslove aktivnih reosiguranja u zemlji.

Društvo za osiguranje može se iznimno reosigurati u inozemstvu, ako su uvjeti inozemnih reosiguravatelja ekonomski povoljniji od uvjeta domaćeg društva za reosiguranje, ali je društvo za osiguranje obvezno domaćem društvu za reosiguranje ponuditi udio u višku rizika do visine njegove sposobnosti nošenja rizika za vlastiti račun pod uvjetima iz ponude inozemnog reosiguravatelja. Izdavanje odobrenja za rad društva za osiguranje i nadzor da li društvo posluje sukladno Zakonu o osiguranju i drugim propisima obavlja Direkcija za nadzor društava za osiguranje.

Poslove utvrđene međunarodnim sporazumom o osiguranju vlasnika odnosno korisnika motornih vozila od odgovornosti u prometu i predstavljanja hrvatskih društava za osiguranje u međunarodnim institucijama osiguranja, obavlja Hrvatski ured za osiguranje.

Zakon o osiguranju ne primjenjuje se na:

1. udruženja osoba koja svojim članovima pružaju moć, kao i organizacije i udruženja za pripomoć koje spadaju u profesionalna udruženja uključujući sindikat i organizacije poslodavaca;
2. tijela i institucije javnog prava kod kojih neposredno po zakonu nastaju osiguravajući odnosi ili koji se zbog zakonske ponude moraju uspostaviti (Novak, 1999.).

3.4. Vrste društava za osiguranje

Dioničko društvo za osiguranje mogu osnovati fizičke i pravne osobe, ako ispunjavaju uvjete propisane Zakonom o osiguranju. Pojedinačni udio fizičkih i pravnih osoba može iznositi najviše 15% od ukupnih dionica s pravom glasa.

Iznos temeljnog kapitala uplaćenog u novcu u domaćoj valuti pri osnivanju dioničkog društva za osiguranje ne može biti manji od:

1. 8.000.000,00 kuna ako se društvo osniva za obavljanje poslova životnih osiguranja,
2. 4.000.000,00 kuna ako se društvo osniva za obavljanje jednog od ovih neživotnih osiguranja:
 - osiguranja od nezgoda i zdravstveno osiguranje;
 - osiguranje cestovnih vozila – kasko, osiguranje tračnih vozila – kasko i osiguranje od automobilske odgovornosti;
 - osiguranje zračnih letjelica – kasko, osiguranje pomorskog i riječnog kaska, osiguranje robe u prijevozu, osiguranje odgovornosti za zračne letjelice i osiguranje odgovornosti za brodove;

- osiguranje imovine od požara i nekih drugih opasnosti, ostala osiguranja imovine, ostala osiguranja od odgovornosti i osiguranje različitih financijskih gubitaka;
- osiguranje kredita, osiguranje jamstva, osiguranje pravne zaštite i osiguranje turističkih usluga.

3. 12.000.000,00 kuna ako se društvo osniva za obavljanje više poslova reosiguranja (Mishkin, 2005.).

Osiguranje za rad dioničkom društvu za osiguranje izdaje Direkcija za nadzor društava za osiguranje. Zahtjev za izdavanje odobrenja za rad podnose osnivači ili u njihovo ime osobe ili osoba koju oni odrede. Uz zahtjev za izdavanje odobrenja Direkciji za nadzor društva za osiguranje treba dostaviti sljedeće:

- statut društva s potpisom osnivača;
- dokaz da su osigurana novčana sredstva u visini iznos temeljnog kapitala društva i sredstva za pokriće osnivačkih i drugih troškova početka rada društva;
- akte poslovne politike (posebno uvjeta osiguranja i cjenika premija za sve vrste osiguranja za koje se društvo osniva, tehničke osnove, tablice maksimalnog pokrića);
- poslovni plan društva za naredne tri godine poslovanja;
- izvješće o financijskom stanju osnivača i njihovoj međusobnoj kapitalskoj i upravljačkoj povezanosti;
- strukturu i visinu udjela pojedinog dioničara;
- prijedlog o imenovanju predsjednika uprave društva;
- broj i kvalifikacijsku strukturu kadrova potrebnih za početak rada društva;
- prijedlog za imenovanje upravitelja matematičke pričuve, ako će se društvo za osiguranje baviti poslovima osiguranja života (Mishkin, 2005.).

Poslovni plan mora sadržavati očekivani premijski prihod, očekivane štete, troškove provođenja osiguranja i očekivanu dobit i druge podatke koji dokazuju trajnu mogućnost podmirivanja budućih obveza.

Za imenovanje predsjednika i članova uprave društva potrebna je prethodna suglasnost koju daje ministar financija, a na prijedlog Direkcije za nadzor društva za osiguranje.

Društvo za uzajamno osiguranje je društvo u kojem članovi uplatom uloga (doprinosa) međusobno jamče da će se na načelima uzajamnosti i solidarnosti pokriti štete nastale ostvarenjem ugovorenih rizika. Društvo za uzajamno osiguranje ne posluje radi stjecanja dobiti, nego se sredstva prikupljaju doprinosom samo u onom opsegu koji je potreban za ispunjenje obveza prema osiguranicima i za stvaranje pričuva sigurnosti. O sredstvima društva odlučuju osiguranici koji sami upravljaju društvom.

Društva za uzajamno osiguranje mogu osnovati domaće pravne i fizičke osobe. Za osnivanje društva za uzajamno osiguranje potrebno je da ugovor o uzajamnom osiguranju od istih rizika sklopi najmanje 250 osoba. Društvo za uzajamno osiguranje može se osnovati kao društvo za uzajamno osiguranje s neograničenim doprinosom ili kao društvo za uzajamno osiguranje s ograničenim doprinosom. Društvo za uzajamno osiguranje s neograničenim doprinosom može od svakog osiguranika zahtijevati uplatu dodatnog doprinosa potrebnog za namirivanje nepokrivenih šteta, bez ograničenja. Društvo za uzajamno osiguranje s ograničenim doprinosom može od svakog osiguranika zahtijevati da plati dodatni doprinos koji nije veći od njegovog prethodno uplaćenog cijelog doprinosa, ako su štete i ostali rashodi veći od prethodno uplaćenog doprinosa i ostalih prihoda društva (Leko, 2004.).

Za osnivanje društva za uzajamno osiguranje s neograničenim doprinosom članova osnivači moraju uplatiti najmanje 30%, a ako se društvo osniva s ograničenim doprinosom članova najmanje 50% minimalnog iznosa temeljnog kapitala dioničkog društva za osiguranje ovisno o tome osniva li se društvo za obavljanje jedne ili više vrsta osiguranja.

Ugovor o osnivanju društva mora sadržavati: imena, odnosno tvrtke osnivača, tvrtku, sjedište i djelatnost društva, iznos temeljnog kapitala društva, visinu pojedinačnoga osnivačkog uloga, broj pojedinačnih osnivačkih uloga koje osnivači upisuju, odredbe o načinu, uvjetima i rokovima uplate osnivačkih i eventualnih kasnijih uloga te vraćanju uplaćenih osnivačkih uloga s kamatom, upravljanju i vođenju poslova društva, način formiranja i upotrebe fondova i pričuva, o posljedicama promjene statusa, općih uvjeta osiguranja i odluke o prestanu rada društva na sklopljene ugovore osiguranja, poslovanju društva, način na koji članovi društva jamče pojedinom članu za štetu i način kako se postaje ili prestaje biti članom uzajamnog društva te druga pitanja značajna za osnivanje i poslovanje društva za uzajamno osiguranje (Leko, 2004.).

Statutom društva određuje se osobito: način utvrđivanja, uvjeti i rokovi uplate doprinosa (uloga); pravo na naknadu štete; odredbe o neograničenom, odnosno ograničenom doprinosu (ulogu); obveza uplate dodatnog doprinosa (uloga) za pokriće gubitka ili mogućnosti da se gubitak društva pokrije smanjenjem naknade svim članovima; uvjeti i način raspodjele dobiti (vraćanje dijela doprinosa ili njegovog prinosa u iduću godinu, odnosno u pričuve sigurnosti); odredbe o početku i prestanku članstva u društvu, prava i obveze članova koji istupaju iz članstva.

Osnivači društva za uzajamno osiguranje, odnosno osoba ili osobe koje oni ovlaste podnose Direkciji za nadzor društava za osiguranje zahtjev za izdavanje dozvola za osnivanje društava za uzajamno osiguranje. Društvo za uzajamno osiguranje je pravna osoba s pravima, obvezama i odgovornostima utvrđenim Zakonom i ugovorom o osnivanju.

Društvom za uzajamno osiguranje upravljaju članovi. Tijela upravljanja, sastav i način rada tijela društva za uzajamno osiguranje utvrđuju se statutom društva ovisno o uloženom doprinosu. Na upravljanje društvom odgovarajuće se primjenjuju propisi o društvu s ograničenom odgovornošću (Leko, 2004.).

Vlastito društvo za osiguranje – pravne osobe koje imaju značajniji opseg poslovanja, veća materijalna dobra i veliki broj djelatnika mogu osnovati vlastito društvo za osiguranje svoje imovine i svojih djelatnika kao i radi osiguranja imovine i djelatnika u trgovačkom društvu u kojemu imaju više od polovice svih dionica, odnosno udio koji je veći od polovice svih udjela. Vlastito društvo za osiguranje može se osnovati kao dioničko društvo ili društvo s ograničenom odgovornošću. Visina novčanog iznosa temeljnog kapitala pri osnivanju vlastitog društva za osiguranje ne može biti manja od polovice najmanjega novčanog iznosa temeljnog kapitala dioničkog društva osiguranja (Leko, 2004.).

Javno društvo za osiguranje – Republika Hrvatska, županija, kotar ili grad mogu osnovati javno društvo za osiguranje, radi osiguranja od rizika za koje su uvedena obvezna osiguranja ili za osiguranja javnih dobara. Javno društvo za osiguranje obavlja djelatnost na teritoriju Republike Hrvatske, odnosno na području županije, kotara ili grada koji su ga osnovali. Osnivači javnog društva za osiguranje osiguravaju novčana sredstva temeljenog kapitala najmanje u visini za dionička društva osiguranja (Leko, 2004.).

Pool za suosiguranje i reosiguranje – dva dionička društva ili više dioničkih društava za osiguranje mogu radi zajedničkog preuzimanja izvanrednih rizika, osnovati gospodarsko interesno udruženje za suosiguranje i reosiguranje od tih rizika (POOL). Udruženje posluje u svoje ime i za račun osnivača, a za njegove obveze odgovaraju osnivači uz uvjete i na način utvrđen ugovorom o osnivanju i statutom (Leko, 2004.).

3.5. Poslovanje društava za osiguranje

Poslove osiguranja i reosiguranja društvo za osiguranje obavlja u svoje ime i za svoj račun. Poslove osiguranja društvo za osiguranje može obavljati u svoje ime, a za račun drugih osoba ili u ime i za račun drugih osoba ili može posredovati kod tih poslova. Za obveze iz ugovora o osiguranju i ugovora o reosiguranju društvo za osiguranje odgovara svim sredstvima.

Za ukupni iznos nastalih šteta i ostalih obveza društvo za uzajamno osiguranje koje se ne mogu namiriti iz sredstava društva jamče osiguranici svojim sredstvima sukladno ugovoru o osnivanju društva.

Sredstva s kojima društvo za osiguranje posluje su: sredstva temeljnog kapitala, premija osiguranja, tehničke pričuve, sredstva preventive, pričuve sigurnosti i ostala sredstva društva. Premija za osiguranje se sastoji od funkcionalne premije i dijela premije za obavljanje djelatnosti osiguranja. Funkcionalna premija sadrži tehničku premiju, a može sadržavati dio za preventivu, ako je on uračunat u premiju. Tehnička premija je dio premije namijenjen ispunjavanju obveza iz osiguranja. Iz sredstava tehničke premije neživotnih osiguranja društva za osiguranje i društva za reosiguranje ne mogu podmiriti troškove za provedbu osiguranja. Sredstva tehničke premije životnih osiguranja mogu se u prvim godinama osiguranja koristiti za pokriće troškova pribave u omjeru koji utvrdi Direkcija za nadzor društava za osiguranje (Saunders, 2006.).

Tehničke pričuve društva za osiguranje čine: prijenosne premije i rezervirane štete, matematička premija osiguranja života, rezerviranje za povrate premija ovisne i neovisne o rezultatu, zakonski propisano rezerviranje za kolebanje šteta, ostala osigurateljno-tehnička rezerviranja i neosigurateljno-tehnička rezerviranja.

Sredstva osiguranja života društvo za osiguranje dužno je voditi na posebnom računu i ona se ne mogu koristiti niti se nad njima može provoditi prisilno izvršenje za pokrivanje obveza društva za osiguranje koje ne proizlazi iz osiguranja života. Sredstva osiguranja života imaju karakter štednje (Saunders, 2006.).

Iz sredstava osiguranja života društvo za osiguranje je dužno oblikovati matematičku pričuvu osiguranja života. Matematička pričuva osiguranja života jest razlika između sadašnje vrijednosti svih budućih obveza osiguratelja po ugovorima iz osiguranja života i sadašnje vrijednosti svih budućih obveza ugovaratelja osiguranja po tim ugovorima.

Pod osiguranjem života smatraju se sve vrste dugoročnih ugovora o osiguranju osoba kod kojih se kumuliraju sredstva štednje ili sredstva za pokriće povećanih rizika u kasnijim godinama osiguranja (mirovinsko osiguranje, osiguranje invalidskih renti i slično).

Prihodi društva za osiguranje jesu premije osiguranja, ispravljene za iznose prijenosnih premija i premija predanih u reosiguranje, potom premije aktivnih poslova suosiguranja i reosiguranja, ostali prihodi poslova osiguranja, prihodi od sudjelujućih interesa i ostalih ulaganja, ostali poslovni prihodi i izvanredni prihodi.

Pod rashodima društva za osiguranje razumijevaju se troškovi za štete po osnovi osiguranja, suosiguranja, ugovornih svota, umanjeni za udio reosiguranja u štetama, rashodi za preventivu, ostali troškovi poslova osiguranja, troškovi za provedbu djelatnosti osiguranja i reosiguranja te izvanredni troškovi.

Rashodima društva za osiguranje smatraju se i:

1. izdvajanja iz premije osiguranja u matematičku pričuvu životnih i drugih vrsta osiguranja, ako se za njih koriste slične tablice vjerojatnosti i izračuni koji vrijede za životna osiguranja;
2. izdavanja krajem obračunskog razdoblja koja se odnose na: vrijeme trajanja osiguranja, odnosno reosiguranja u idućem razdoblju (prijenosne premije), nastale a nenamirene obveze po osnovi osiguranja, odnosno reosiguranja (rezervirane štete), rezervacije za masovne i katastrofalne štete u duljem razdoblju kao i pričuve za rente za osiguranja odgovornosti i nezgode, pričuve za povrate premija ovisne i neovisne o rezultatu poslovanja, pričuve propisane za kolebanje šteta i ostale osigurateljsko-tehničke pričuve (Saunders, 2006.).

Pod nastalim a nenamirenim obvezama se razumijevaju i neprijavljene štete, čiji se iznos utvrđuje na način predviđen općim aktom društva za osiguranje. Način obračunavanja i visina dijela premije osiguranja odnosno reosiguranja koja se izdvaja na ime prijenosnih premija, rezerviranih šteta i rezervacije za masovne katastrofalne štete te način obračunavanja matematičke pričuve uređuje se općim aktom društva za osiguranje u skladu s mjerilima o izdvajanju dijela premije za tehničke pričuve koje utvrdi Direkcija za nadzor društva za osiguranje.

Dio se prihoda iz poslovanja društva za osiguranje koji po godišnjem obračunu preostane poslije podmirenja rashoda, iskazuje kao ostvarena dobit. Dobit se na temelju odluke nadležnog tijela društva za osiguranje, koristi za:

1. pokriće gubitaka iz prethodne godine,
2. izdvajanje u pričuve sigurnosti,
3. isplatu dijela dobiti dioničarima, odnosno ulagačima i djelatnicima društva, a kod društva za uzajamno osiguranje – članovima (osiguranicima) povrat dijela uloga;
4. izdvajanje za udio u dobiti ugovorenih svota osiguranja života;
5. izdavanje u druge pričuve društva;
6. zadržanu dobit (Novak, 1999.).

Društvo za osiguranje je obvezno u pričuve sigurnosti izdvojiti najmanje 1/3 od ostvarene dobiti iskazane po godišnjem obračunu ako se dobit ne koristi za pokriće gubitaka iz prethodnih godina. Društvo za osiguranje koje je formiralo pričuve sigurnosti najmanje u visini polovice od ostvarene prosječne premije osiguranja u posljednje dvije godine, pri čemu se premija iz prethodne godine uvećava indeksom porasta cijena na malo računajući i godinu za koju se raspoređuje ostvarena dobit, nije obvezno izdvojiti iz dobiti u pričuve sigurnosti.

Ako prihod društva za osiguranje po godišnjem obračunu nije dovoljan za pokriće rashoda, društvo za osiguranje iskazuje gubitak iz poslovanja. Gubitak društvo za osiguranje pokriva iz:

- zadržane dobiti,
- dodatnog doprinosa (uloga osiguranika kod društva za uzajamno osiguranje);
- pričuve sigurnosti;
- fond preventive ako nadležno tijelo društva donese takvu odluku;
- ostalih pričuva (Novak, 1999.).

Ako društvo za osiguranje nastali gubitak u cijelosti ne namiri na ovaj način, za nepokriveni dio gubitka se smanjuje temeljni kapital društva.

Društvo za osiguranje, koje se bavi osiguranjem života utvrđuje posebno dobit, odnosno gubitak za tu vrstu osiguranja. Društvo za osiguranje koje se bavi i poslovima osiguranja i poslovima reosiguranja dužno je posebno utvrđivati dobit, odnosno gubitak iz tih poslova i iskazivati jedinstveni rezultat.

Društvo za osiguranje mora trajno raspolagati jamstvenim kapitalom dovoljnim da se njime jamči stalno ispunjenje obveza društva iz ugovora o osiguranju. Jamstveni kapital čine:

- temeljni kapital;
- pričuve sigurnosti;
- druge pričuve društva;
- zadržana dobit i
- dio dobiti tekuće godine – koji se predviđa za raspored u temeljni kapital, pričuve i zadržanu dobit (Novak, 1999.).

Jamstveni se kapital umanjuje za ostvareni gubitak iz poslovanja, za upisani a neuplaćeni temeljni kapital i za vlastite dionice u vlasništvu društva.

Društvo za osiguranje drži sredstva na računima i u plasmanima u Republici Hrvatskoj i u poslovanju tim sredstvima dužno je brinuti o sigurnosti plasmana, odnosno ulaganja, kako ne bi ugrozilo njihovu vrijednost i vlastitu likvidnost u izvršenju svojih obveza. Ulaganje sredstava u nekretnine, opremu i uređenje poslovnog prostora, vlasničke uloge u društvu za osiguranje i druga trgovačka društva ne može prijeći 50% jamstvenog kapitala društva uvećanog za izdvojena sredstva amortizacije. Ulaganja u zajmove osigurane hipotekom upisanom na nekretninama i pokretnim stvarima ili garancijom na puni iznos zajma s kamatama, koju daje banka, država, županija, grad ili kotar, ne mogu prijeći 40% raspoloživih sredstava država, time da iznos zajma koji se osigurava hipotekom ne može prijeći 60% prometne vrijednosti stvari na kojoj je hipoteka upisana. Ulaganje u dionice i druge utržive vrijednosne papire, kao obveznice, udjele u investicijskim fondovima i druge instrumente tržišta novca i kapitala, kojima se trguje na uređenim tržištima ne može prijeći 40% raspoloživih sredstava društva. Ulaganjem u vrijedne papire kojima se ne trguje na uređenim tržištima novca i kapitala ne može prijeći 10% raspoloživih sredstava društva. Pojedinačno ulaganje sredstava društva za osiguranje u dionice ili udjele u trgovačkim društvima i zajmove ne može prijeći 5% raspoloživih sredstava društva. Akontacije i zajmovi, koje društvo prema općim uvjetima osiguranja odobrava uz predočenje svojih vlastitih polica, ne mogu prijeći 10% raspoloživih sredstava društva. Zajmovi osiguranicima, obrtnicima, poljoprivrednicima ili slobodnim profesijama osigurani hipotekom upisanom na nekretninama i pokretnim stvarima ne mogu prijeći 20% raspoloživih sredstava društva. Pojedinačno ulaganje društva ovakve zajmove ne može prijeći 3% raspoloživih sredstava društva.

Društvo za osiguranje obvezno je uložiti sredstva matematičke pričuve životnih osiguranja u vrijednosne papire Republike Hrvatske u iznosu od najmanje 30% od ukupnog iznosa matematičke pričuve, a preostala sredstva od matematičke pričuve može ulagati:

- u zajmove za čiju glavicu i kamate jamči Republika Hrvatsko do 25% od stanja matematičke pričuve;
- u nekretnine sa stalnim prihodima do 30% stanja matematičke pričuve;
- u vlasničke vrijednosne papire kojima se trguje na uređenim tržištima novca i kapitala do 10% od stanja matematičke pričuve, pri čemu pojedinačno ulaganje ne smije premašiti 1% toga stanja;
- u depozite i druga ulaganja u domaće banke do 50% stanja matematičke pričuve, pri čemu ulaganje u pojedine banke ne može premašiti 10% toga stanja (Mishkin, 2005.).

3.6. Nadzor nad poslovanjem društva za osiguranje

Direkcija za nadzor društava za osiguranje izdaje odobrenja za rad i nadzire posluju li društva za osiguranje po ekonomskim načelima i pravilima struke osiguranja. Direkcija za nadzor društava za osiguranje ima svojstvo pravne osobe. U obavljanju poslova utvrđenih Zakonom o osiguranju Direkcija je samostalna i odgovara Vladi Republike Hrvatske. Radi osiguranja podataka za obavljanje kontrole nad osiguranjem aktuarskih poslova i izradu tehničkih osnova i tarifa premija, društvo za osiguranje dužno je Direkciji za nadzor društava za osiguranje dostavljati statističke i druge podatke po vrstama i grupama osiguranja na način koji odredi Direkcija. Direkcija za nadzor društava za osiguranje može prenijeti pojedine poslove nadzora na za to ovlaštene institucije i stručne osobe (ovlašteni aktuar, ovlašteni revizor ili druga stručna osoba).

Direkcija za nadzor društava za osiguranje ima pravo u svako doba provesti kontrolu poslovanja društva za osiguranje i izdati naloge radi:

- osiguranja obavljanja djelatnosti na temelju zakonskih odredbi i plana poslovanja,
- uklanjanja posljedica učinjenih na štetu interesa vlasnika polica ili posljedica kojima su kršene odredbe pravilnog poslovanja (Mishkin, 2005.).

Ti nalozi uključuju – ovisno o pojedinim slučajevima:

- poduzimanje određenih financijskih mjera (primjerice izradu plana solventnosti u svrhu ponovnog zauzimanja stabilnih pozicija u slučaju da društvo više ne raspolaže nenamjenskim sredstvima u iznosu vlastitih sredstava ili izradu financijskog plana kojim bi se u kratkom roku osigurala potrebna vlastita sredstva, ili ograničenje slobodnog raspolaganja sredstvima društva),
- sazivanje nadzornog odbora društva,
- zahtjev za promjenu poslovnog plana društva, što se, također, može odnositi i na postojeće uvjete osiguranja i cjenike premija.

Ako društvo za osiguranje više ne ispunjava uvjete pod kojima je izdano odobrenje za rad ili ako dođe do tako ozbiljnih prekršaja da je takva mjera neizbježna, Direkcija za nadzor društva za osiguranje može:

- ukinuti odobrenje za obavljanje pojedinih vrsta osiguranja;
- predati zahtjev za otvaranje stečajnog postupka s obzirom na stanje sredstava društva za osiguranje;
- zahtijevati smanjenje isplate osiguranja i zabraniti plaćanje u svrhu izbjegavanja stečaja;
- zahtijevati promjenu postojećih uvjeta osiguranja, cjenika premija i ostalih akata;
- zabraniti poslovanje, odnosno pokrenuti kazneni postupak za slučaj nedozvoljenog nastavljanja poslovanja;
- obustaviti izvršenje odluka i drugih akata društva za koje ocijeni da su u suprotnosti s propisima i statutom društva.

3.7. Primjer osiguravajućeg društva

Agram life osiguranje je društvo registrirano za obavljanje poslova životnih osiguranja i zdravstvenih osiguranja te osiguranja od nezgode. Osnovano je privatnim kapitalom 1997. godine i nalazi se u potpunom hrvatskom vlasništvu.

U 2016. godinu, Agram life ulazi bogatije za portfelj Sunce dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja koji se već dugi niz godina provodi kroz vlastiti sustav Poliklinika Sunce, koje je steklo pripajanjem Sunce osiguranja d.d.

Kako bi omogućiti klijentima još više sigurnosti i na jednom mjestu pružili vrhunsku brigu o zdravlju te podigli svijest o kvalitetnijoj kulturi življenja, poduzeli su inovativan

strateški iskorak u poslovanju proširivši svoju bogatu ponudu proizvoda kvalitetnim osiguranjem od nezgode i programom Sunce dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja.

Društvo posluje putem pet regija: Zagreb, Osijek, Rijeka, Split i Varaždin.

Zahvaljujući kvalitetnom upravljanju, uz inovativan i proaktivan pristup u poslovanju, ukupna imovina Društva u 2014. godini je iznosila više od 1,7 milijarde kuna. Društvo je sa zaračunatih 208 milijuna kuna premije životnog osiguranja zauzelo visoku poziciju na tržištu životnih osiguranja i ostvarilo udjel od gotovo 8% u 2014. godini. Njihovu stabilnost i sigurnost je prepoznalo preko 60.000 osiguranika u 2014. godini (<http://www.agramlife.hr/ona/>).

Konzervativnim gospodarenjem u skladu sa zakonskim i podzakonskim propisima, Agram life danas posjeduje jamstveni kapital iznad 337 milijuna kuna što ga čini jednim od vodećih društava za životna osiguranja u Republici Hrvatskoj. Tako dodatno jamči financijsku sigurnost svojim osiguranicima.

S ukupnim prihodom od 281 milijuna kuna te ostvarenom dobiti u iznos od gotovo 15 milijuna kuna prije oporezivanja u 2014. godini, mudrim gospodarenjem i ulaganjem, Društvo je danas jedno od financijski najuspješnijih društava za osiguranje u zemlji.

4. FINACIJSKA DRUŠTVA

Financijska društva, koja su vrlo značajna osnovica najrazvijenijih financijskih sustava, vrlo često se nazivaju „robnim kućama“ potrošačkih kredita i kredita tvrtkama. Ove institucije dodjeljuju kredite tvrtkama i potrošačima za brojne namjene, kakve su primjerice kupovina zaliha, opreme, automobila, kućanskih aparata, popravke kuća, odmor, medicinska skrb, i drugo.

Financijska društva se dijele u tri skupine:

- potrošačka financijska društva,
- prodajna financijska društva, i
- komercijalna financijska društva (Novak, 1999.).

Potrošačka financijska društva, koja su poznata i kao društva malih zajmova, daju gotovinske osobne zajmove pojedincima. Većina ovih zajmova služi kupovini automobila, kućanskih aparata, vozila za rekreaciju i drugo.

Prodajna financijska društva daju neizravne zajmove kupcima tako što kupuju dokumente o otplati rata od trgovaca automobila i drugih prodavača trajnih potrošnih dobara. Postoji vrlo velik broj onih tvrtki koje su pod izravnom kontrolom trgovaca ili proizvođača.

Njihova je glavna funkcija unaprijediti prodaju dobara i usluga svojih pokrovitelja time što daju kredite za prodaju njihovih proizvoda (Novak, 1999.).

Komercijalna financijska društva prvenstveno daju kredite poslovnim tvrtkama. Većina tih društava omogućuje financiranje potraživanja ili daje usluge faktoringa malim i srednjim proizvođačima i veletrgovcima. Kod financiranja temeljem potraživanja komercijalna financijska društva odobravaju gotovinske kredite temeljem potraživanja zajmoprimca. Alternativa tome je faktoring kod kojeg financijsko društvo stječe (preuzima) zajmoprimčeva potraživanja uz odgovarajući diskont da bi pokrilo rizik gubitka. Većina komercijalnih financijskih društava odobrava danas i kredite osigurane zalihama, strojevima i drugom fiksnom imovinom. Nadalje ona nude financiranje najma kod nabave kapitalne opreme, te daju kratkoročne neosigurane gotovinske zajmove.

5. INVESTICIJSKA DRUŠTVA ODNOSNO FONDOVI

Investicijska društva odnosno fondovi su kanali putem kojih se uštede velikog broja pojedinačnih investitora mogu usmjeriti u obveznice, dionice ili vrijednosnice na tržištu novca. Ova društva su posebno privlačna malim investitorima kojima nude neprekidne usluge upravljanja velikim portfeljem vrijednosnica, odnosno investicijskim fondovima koji tako nastaju. Kupnjom vrijednosnica koje nudi investicijski fond, mali štediša postiže veću stabilnost cijena i smanjuje rizik, dobiva mogućnost za kapitalne dobiti, te posredan pristup vrijednosnicama s visokim prinosom koje se mogu kupovati samo u velikim blokovima. Nadalje, većina vrijednosnica investicijskih fondova u razvijenim tržišnim privredama je visokolikvidna, budući da je većina ovih društava spremna odmah otkupiti svoje emitirane udjele po trenutačnoj tržišnoj cijeni. Ovakvim fondovima upravljaju profesionalni menadžeri što im daje dodatnu sigurnost.

Fondovi pri formiranju svog portfelja imovine mogu težiti različitim ciljevima, pa ih prema tome možemo svrstati u:

- rastuće fondove,
- fondove dohotka, i
- uravnotežene fondove (Samodol, 1999.).

Rastući fondovi imaju za cilj ostvariti dugoročne dobiti na porastu vrijednosti kapitala, pa upravo zbog toga najveći dio sredstava ulažu u obične dionice koje imaju najjači potencijal rasta cijena.

Fondovi dohotka imaju za cilj da za svoje ulagače ostvare što veći tekući dohodak, pa kod sastava svog portfelja izabiru dionice i obveznice koje plaćaju visoke dividende i kamatu. Konačno, uravnoteženi se fondovi nalaze, u pogledu cilja kojem teže, između prethodna dva tipa fonda. Zato oni nastoje ulagati u obične dionice, povlaštene dionice i obveznice koji istovremeno nude zadovoljavajući dohodak i rast cijena vrijednosnica. Svaki fond uobičajeno navodi i svoj cilj kako bi privukao potencijalne ulagače o čijim preferencijama ovisi kuda će usmjeriti svoja sredstva (Samodol, 1999.)

5.1. Investicijski fondovi i društva za upravljanje fondovima u Republici Hrvatskoj

Investicijski fondovi u Republici Hrvatskoj i društva koja njima upravljaju, tek se razvijaju kao sastavnica budućeg suvremenog financijskog sustava. S obzirom na značenje ovih fondova, ali i potencijalne opasnosti njihove zlouporabe, ova se problematika mora zakonski regulirati kao i u najrazvijenijim državama. U Republici Hrvatskoj to se, po uzoru na zemlje s razvijenim financijskim institucijama, uređuje Zakonom o investicijskim fondovima (NN 150/05). Ovaj Zakon propisuje uvjete za osnivanje investicijskih fondova i društava za upravljanje investicijskim fondovima te uređuje način njihovog djelovanja. Fond se može osnovati u obliku:

- otvorenog fonda,
- zatvorenog fonda (Samodol, 1999.).

Investicijski fond se osniva na temelju odobrenja Komisije za vrijednosne papire isključivo radi javnog prikupljanja novčanih i imovinskih sredstava javnom prodajom, odnosno izdavanjem dokumenata o udjelu u fondu ili dionica, čija se sredstva uz primjereno uvažavanje načela sigurnosti, profitabilnosti, likvidnosti i razdiobe rizika, ulažu u prenosive vrijednosne papire i/ili nekretnine te u depozite u financijskim institucijama. Fondom na temelju statuta fonda i odredbi Zakona upravlja društvo za upravljanje fondovima. Imovina fonda mora biti odvojena od imovine društva za upravljanje fondom.

Javna ponuda i poziv za kupnju dokumenata o udjelu otvorenog fonda i upis dionica zatvorenog fonda naziva se prospekt. Prospekt mora sadržavati sve one informacije i podatke na osnovi kojih bi ulagači mogli stvoriti utemeljeni sud o stvarnom stanju fonda.

Prospekt obvezno sadrži:

- podatke o fondu,
- podatke o društvu za upravljanje fondovima,
- podatke o depozitnoj banci (Novak, 1999.).

Imovina fonda mogu biti prenosivi vrijednosni papiri koji glase na ime ili na donositelja, te mogu biti uvršteni ili neuvršteni na burzi, nekretnine i novčani depoziti. Ako fond posjeduje vrijednosne papire koji nisu službeno uvršteni za prodaju na burzi vrijednosnih papira, ili se ne prodaju na nekom drugom organiziranom tržištu, mogu se stjecati do visine 10% vrijednosti investicijskog fonda pod uvjetom da ukupna vrijednost takvih vrijednosnih papira drugih izdavatelja ne prelazi 40% vrijednosti investicijskog fonda.

Na ovaj se način investitori, odnosno vlasnici fonda, štite od koncentracije rizika na jedan ili manji broj vrijednosnih papira, odnosno time se postiže razdioba – diverzifikacija – rizika. Pri utvrđivanju navedenih ograničenja obveznice se Republike Hrvatske i država članica Europske unije i drugih država članica OECD-a računaju s polovinom vrijednosti zato što državne obveznice imaju manji rok povrata od drugih vrijednosnih papira. Depoziti u financijskim institucijama i druga novčana sredstva investicijskog fonda smiju iznositi najviše 49% vrijednosti investicijskog fonda.

Vrijednost imovine fonda izračunava i utvrđuje depozitna banka svakog burzovnog dana na temelju tečajnih vrijednosti njegovih vrijednosnih papira i depozita u financijskim institucijama te dugih imovinskih vrijednosti uz odbitak obveza. Depozitna banka utvrđuje vrijednost vrijednosnih papira koji nisu uvršteni za prodaju na burzi. Metode procjene i utvrđivanja vrijednosti moraju odgovarati međunarodno priznatim standardima.

Društvo za upravljanje fondovima je trgovačko društvo u smislu Zakona o trgovačkim društvima osnovano u pravnom obliku dioničkog društva ili društva ograničene odgovornosti, kojemu je predmet poslovanja isključivo osnivanje investicijskih fondova i upravljanje tim fondovima, odnosno ulaganje novčanih sredstava u vlastito ime i za zajednički račun vlasnika udjela otvorenog fonda i u ime i za račun dioničara zatvorenih fondova, te upravljanje tim sredstvima. Jedno društvo može upravljati s više investicijskih fondova. Imovini fonda se mogu zaračunati sljedeći troškovi upravljanja fondom:

1. naknade za upravljanje društvu za upravljanje fondovima;
2. naknade depozitnoj banci i eventualno ostalim trećim osobama;
3. troškovi u svezi sa stjecanjem i prodajom imovinskih stvari iz imovine fonda;
4. troškovi ispitivanja i objavljivanja;
5. troškovi tiskanja dokumenata o udjelu, upisnica i dionica te prodajnih prospekata;

6. troškovi izdavanja dokumenata o udjelu i dionica;
7. troškovi isplaćivanja dokumenta o udjelu;
8. porezi u svezi s upravljanjem imovinom fonda;
9. ostali troškovi upravljanja fondom koji su pojedinačno navedeni u statutu fonda.

Naknada za upravljanje društvu za upravljanje fondovima može iznositi godišnje najviše 2% od ukupne vrijednosti imovine fonda.

5.2. Otvoreni i zatvoreni fond

Otvoreni fond je zasebna imovina, bez pravne osobnosti, što ga uz odobrenje Komisije za vrijednosne papire osniva društvo za upravljanje fondovima, kojemu je predmet poslovanja isključivo prikupljanje novčanih sredstava izdavanjem i javnom prodajom dokumenata o udjelu u fondu čija se sredstva ulažu u vrijednosne papire, nekretnine i depozite u financijskim institucijama. Vlasnici dokumenata o udjelu imaju pravo, pored prava na razmjerni udio u dobiti fonda, u svako doba zahtijevati isplatu dokumenta o udjelu, uz njegovo vraćanje, pa na taj način istupaju iz fonda.

Novčana sredstva otvorenoga fonda prikupljena izdavanjem i javnom prodajom dokumenata o udjelu u otvorenom fondu te imovina stečena ulaganjem tih sredstava, uključujući prihode i prava, tvore otvoreni fond, odnosno zasebnu imovinu u zajedničkom vlasništvu svih vlasnika udjela u fondu (Novak, 1999.).

Otvoreni fond s javnom ponudom je zasebna imovina, bez pravne osobnosti, u zajedničkom vlasništvu svih imatelja udjela u fondu. Osniva ga uz odobrenje Agencije, ovlašteno društvo za upravljanje investicijskim fondovima, s ciljem prikupljanja novčanih sredstava izdavanjem i prodajom javnom ponudom udjela u fondu radi ulaganja sukladno ciljevima i ograničenjima ulaganja utvrđenim prospektom i statutom fonda. Imovinu otvorenoga investicijskog fonda s javnom ponudom, odnosno zasebnu imovinu u zajedničkom vlasništvu svih imatelja udjela u fondu, čine sredstva prikupljena izdavanjem i javnom prodajom udjela u fondu te imovina stečena ulaganjem uplaćenih novčanih sredstava, uključujući prihode i prava proizašla iz imovine fonda.

Društvo za upravljanje investicijskim fondovima upravlja imovinom otvorenog investicijskog fonda s javnom ponudom s ciljem ostvarivanja zajedničkih interesa ulagatelja u fondu. Pri upravljanju imovinom fonda, društvo za upravljanje nastoji ostvariti najvišu moguću stopu prinosa na ulaganje uz istovremeno uvažavanje ograničenja ulaganja i zahtjeva

za sigurnošću i likvidnošću investicijskih sredstava karakterističnih za pojedinu vrstu fonda te uvođenih prospektom i statutom fonda (Novak, 1999.).

Otvoreni investicijski fondovi s javnom ponudom se međusobno razlikuju po vrstama vrijednosnih papira u koje ulažu, odnosno po omjerima ulaganja u određenu vrstu vrijednosnica ili neku drugu njihovu karakteristiku (tržište, zemlju izdanja, granu industrije..).

Ulaganjem u novčane fondove općenito se smatra najmanje rizičnim, nešto rizičniji su obveznički fondovi, pa zatim mješoviti koji u sebi obično sadrže kombinaciju obveznica i dionica, a dionički pripadaju grupi najrizičnijih fondova. Sukladno prethodnom, mogući prinosi na ulaganje u fondove je najniži kod novčanih fondova, a najviši kod dioničkih. Očekivani prinos kod obvezničkih i dioničkih fondova su viši u odnosu na one novčanih fondova s obzirom na preuzimanje dodatnog rizika kod ulaganja.

Zatvoreni fond je dioničko društvo što ga, uz odobrenje Komisije za vrijednosne papire, osniva i njime upravlja društvo za upravljanje fondovima, kojemu je predmet poslovanja isključivo prikupljanje novčanih sredstava i imovinskih stvari javnom ponudom svojih neograničeno prenosivih dionica i ulaganje tih sredstava. Na zatvoreni fond se primjenjuju odredbe Zakona o trgovačkim društvima. Ukoliko dioničar želi istupiti iz fonda, dioničar može prodati dionice fonda u svom vlasništvu zainteresiranim kupcima po cijeni koju može u tom trenutku postići. Zatvoreni fond, naime, i ne smije stjecati vlastite dionice. Dionice zatvorenog fonda glase na ime i neograničeno su prenosive (Novak, 1999.).

5.3. Depozitna banka

Depozitna banka je ona banka koju izabere društvo i koja na temelju ugovora s društvom i po njegovu nalogu obavlja:

- pohranu zasebne imovine fonda,
- osigurava da novčana sredstva od prodaje udjela u fondu ili dionica fonda odmah budu uplaćena na kod nje posebno otvoren račun investicijskog fonda;
- izdaje dokumente o udjelu, uzima nazad dokumente i isplaćuje ih vlasniku te isplaćuje udjele u dobiti fonda;
- utvrđuje vrijednost pojedinačnog udjela u fondu;
- isplaćuje dividendu dioničarima;
- izvršava naloge društva ako oni nisu protivni zakonskim propisima i statutu investicijskog fonda;

- vodi računa da se prihodi zasebne imovine upotrebljavaju prema zakonskim propisima i statutu investicijskog fonda;
- ugovorom može biti ovlaštena i za obavljanje drugih stručnih poslova koji se odnose na upravljanje fondovima (Klačmer, 2009.).

Depozitna banka je ovlaštena u svoje ime naplatiti potraživanja vlasnika udjela prema društvu. To ne isključuje pravo vlasnika udjela da sami ostvaruju svoja potraživanja.

5.4. Primjer investicijskih fondova

Allianz Invest društvo za upravljanje investicijskim fondovima, je osnovano u studenom 2008. godine s temeljnim kapitalom u iznosu od pet milijuna kuna. Kapital je u novcu u cijelosti uplatio osnivač.

Allianz Invest je društvo s ograničenom odgovornošću čiji je jedini osnivač i član Allianz Zagreb d.d. iz Zagreba. Djelatnost Društva je osnivanje i upravljanje UCITS fondom, upravljanje portfeljem prema odredbama zakona koji uređuje tržište kapitala te investicijsko savjetovanje (<http://www.azinvest.hr/o-nama/allianz-invest/#b-1083>).

6. NEBANKOVNE FINANCIJSKE INSTITUCIJE OD 2012. DO 2015. GODINE

Tablica 1. Pregled nebankovnih financijskih institucija od 2012. do 2015. godine u Hrvatskoj

	XII. 2012.		XII. 2013.		XII. 2014.		VI. 2015.	
	Imovina	Udio u ukupnoj imovini financijskog sektora	Imovina	Udio u ukupnoj imovini financijskog sektora	Imovina	Udio u ukupnoj imovini financijskog sektora	Imovina	Udio u ukupnoj imovini financijskog sektora
Mirovinski fondovi	52.461.917.557	9,3	51.839.088.579	10,8	67.551.351.746	11,5	70.084.399.036	11,9
Osiguravajuća društva	30.392.028.278	5,4	30.361.104.558	5,3	32.897.226.885	5,6	33.588.979.278	5,7
Ostali financijski posrednici	29.813.692.681	5,3	29.179.058.278	5,1	29.940.287.325	5,1	26.813.142.309	4,5
Novčani fondovi	9.030.217.248	1,6	10.037.517.257	1,8	9.195.665.367	1,6	10.322.175.939	1,8
Investicijski fondovi (osim novčanih)	5.800.109.870	1,0	5.411.346.352	0,9	6.626.401.845	1,1	7.561.822.309	1,3
Pomoćne financijske institucije	5.206.109.870	0,9	6.086.346.340	1,1	6.746.940.349	1,2	7.125.681.167	1,2
Društva koja se bave prijenosom financijskih sredstava	6.783.831.521	1,2	5.917.574.603	1,0	6.002.275.187	1,0	5.985.340.938	1,0

Izvor: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/uloge-i-suradnja/financijski-sustav-rh>

Iz tablice se može vidjeti da osiguravajuća društva i mirovinski fondovi zajedno čine oko 20% imovine financijskog sektora (na kraju 2014.) godine, a njihovo poslovanje regulira i nadzire Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (Hanfa). Nakon poslovnih banaka, obvezni mirovinski fondovi su drugi najvažniji financijski posrednici u Republici Hrvatskoj, a osnovani su u sklopu mirovinske reforme započete 1999. godine, kojom je osim javnog dijela mirovinskog sustava (prvog stupa – međugeneracijske solidarnosti) uveden i drugi stup individualne kapitalizirane štednje te treći stup dobrovoljne kapitalizirane štednje. Konstantne uplate članova drugog stupa, uz još uvijek gotovo zanemarive isplate, stabilno povećavaju imovinu ovih posrednika. Imovina ovih posrednika dodatno rasta i zbog prinosa nastalih ulagačkom politikom, pri čemu indeks Mirex predstavlja mjerilo uspješnosti obveznih mirovinskih fondova. Unutar postojećeg sustava u kolovozu 2014. godine uvedene su tri kategorije mirovinskih fondova (A, B i C) koje se međusobno razlikuju po ograničenjima ulaganja i investicijskoj strategiji, pri čemu su C fondovi najkonzervativniji.

Treću skupinu financijskih posrednika (koja zajedno čini oko 8% imovine sektora) čine: investicijski fondovi, društva za leasing, društva za faktoring te kreditne unije. Investicijski fondovi su skupine imovine kojom upravljaju društva za upravljanje investicijskim fondovima na temelju statuta fonda i odredbi Zakona o investicijskim fondovima (<https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/uloge-i-suradnja/financijski-sustav-rh>).

Treba spomenuti da osim kreditnih unija, financijskih posrednika s marginalnim udjelom na financijskom tržištu, koje nadzire Hrvatska narodna banka, poslovanje posrednika iz ove skupine regulira i nadzire Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (Hanfa).

7. ZAKLJUČAK

Iz ovog rada se može zaključiti da nebankarske financijske institucije obuhvaćaju sve financijske institucije koje se ne bave prikupljanjem depozita ili njima bliskih surogata. Karakterizira ih činjenica da izdaju financijske instrumente koji se ne mogu analizirati s aspekta likvidnosti i preferencija glede prinosa. Štedne institucije danas uglavnom obavljaju usluge slične komercijalnim bankama. Naime, štedne institucije spadaju u posebnu skupinu jer pružaju važne usluge kreditiranja stambenih kredita i druge financijske usluge kućanstvima.

Također se može zaključiti da su osiguravajuća društva financijske institucije koje prikupljaju štednju, uglavnom, pojedinaca i porodica, a zatim najvećim dijelom daju dugoročne zajmove ili ulažu u dugoročne vrijednosne papire na tržištu kapitala, su društva životnog osiguranja i društva osiguranja imovine. Njihova je glavna funkcija zaštita od različitih rizika.

Financijska društva, koja su vrlo značajna osnovnica najrazvijenijih financijskih sustava, vrlo često se nazivaju „robnim kućama“ potrošačkih kredita i kredita tvrtkama. Investicijski fondovi su institucionalni investitori registrirani kao kompanije, koji prikupljaju novčana sredstva široke javnosti, obično individualnih investitora, i plasiraju ih u dugoročne, ponekad i kratkoročne investicije.

8. LITERATURA

1. Novak, B. (1999): Financijska tržišta + institucije, Mate, Osijek
2. Saunders, A. (2006): Financijska tržišta i institucije, Masmedia, Zagreb
3. Leko, V. (2004): Financijske institucije i tržišta I, Mikrorad, Zagreb
4. Mishkin, F. S. (2005): Financijska tržišta + institucije, Mate, Zagreb
5. Klačmer, M. (2009): Financijske institucije i tržište kapitala, TIVA, Varaždin
6. Samodol, A. (1999): Financijska tehnologija i investicijski fondovi, Progres, Zagreb
7. Agramlife, raspoloživo na: <http://www.agramlife.hr/o-nama/>, 30.05.2016.
8. Allianz-invest, raspoloživo na: <http://www.azinvest.hr/o-nama/allianz-invest/#b-1083>, 30.05.2016.
9. Hrvatska narodna banka, raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/uloge-i-suradnja/financijski-sustav-rh>, 14.06.2016.